

Tien lessen voor de toekomst van de Europese Unie

'Het jaar 2016 is zeker niet het meest positieve jaar voor de Europese Unie (EU)', schrijft Prof. Herman Matthijs (UGent en VUB). 'Talrijke problemen blijven onopgelost en er komen er alleen maar bij.'

1. Begrotingsdiscipline

Reeds diverse jaren kent de EU regels omtrent de begrotingsdiscipline, de tekorten en de schuld van de lidstaten. Ze luisteren naar namen als six-pack, Fiscal Compact Treaty, two-pack. Deze wetgeving bevat procedures voor het invoeren van budgettaire sancties bij het niet-naleven van deze regels. Op 27 juli jl. besliste de EU-Commissie om Portugal en Spanje geen dergelijke sancties op te leggen. Over het jaar 2015 kende Spanje een tekort van 5,1 procent bbp op zijn begrotingen en een schuld van 99 procent bbp.

Portugal had in dat jaar een tekort van 4,4 procent en een schuld van 129 procent. De toepassing van een boete van 0,2 procent van het bbp zou Spanje ruim 2 miljard euro hebben gekost, voor Portugal gaat het om zowat 346 miljoen. Dat de boetes niet worden geheven, zal vele landen die ook dergelijke problemen kennen, geruststellen. De vraag stelt zich wel wat dan het nut is van de niet-toepassing van deze boetes als men de budgettaire regels blijvend overtreedt? Die regels zijn ook al langer een probleem omdat ze een enorme rem vormen op het noodzakelijk hoger niveau van overheidsinvesteringen.

2. Griekenland

Een blijvend onopgelost probleem in de EU vormt de Helleense republiek. Op budgettair en economisch vlak is daar nog niets structureel opgelost. De enorme schuld van Griekenland en de massaal toegestane leningen gaan nooit worden terugbetaald. Men zit in dit dossier rondjes te draaien door steeds met nieuwe leningen de oude af te betalen. Griekenland kon en kan het euroniveau niet aan en het is een politieke blunder geweest om Hellas toe te laten tot de monetaire zone. Maar de eurozone slaagt er ook niet in om dit land begeleid terug te laten keren naar een eigen gedevalueerde munt. Dit Griekse dossier zal zwaar blijven wegen op de toekomst van de muntunie.

3. Italië

Italië raakte in de problemen met zijn banken, en dat is niet verwonderlijk. Het politiek beheer van de derde economie van Europa en het feit dat Italië de laatste tientallen jaren niet echt veel structurele economische groei heeft gekend, zorgen ervoor dat het een probleemland werd. Gecombineerd met de problemen in Griekenland, Portugal en Spanje en de lamentabele situatie in Frankrijk geeft dat een somber beeld over het zuidelijk deel van de eurozone.

4. Eurozone

Naast de monetaire en de budgettaire problemen kent de eurozone ook veel te weinig economische groei. In het tweede kwartaal van dit jaar was die maar 0,3 procent en dat is een halvering in vergelijking met de eerste drie maanden. Daarmee gecombineerd blijft er de zeer hoge werkloosheidsgraad in de eurozone met 10,3 procent of meer dan 16,5 miljoen werkzoekenden. Ook hier scoren de zuidse landen zeer slecht met als uitschieters Griekenland (25%) en Spanje (21%).

De Europese instellingen voeren geen beleid dat erin slaagt deze problemen op te lossen. In de niet-eurolanden ligt de groei een stuk hoger, bijvoorbeeld in Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Ongetwijfeld heeft dit te maken met de economische en monetaire politiek in deze landen. Hieraan

gekoppeld geeft het monetaire beleid van de ECB ook niet bepaald positieve impulsen om de economie beter te laten draaien. Het massaal opkopen van staats- en bedrijfsobligaties heeft nog tot niets geleid waar de bevolking beter van wordt.

5. Brexit

Het verlaten van de EU door het Verenigd Koninkrijk gaat een lange moeizame tocht worden. Maar de tijd speelt in het voordeel van de Britten. De vraag is alleen wanneer de regering van Theresa May de brief gaat opsturen naar Brussel om gebruik te willen maken van artikel 50 die de uitrede in gang zal zetten. Gezien de vele aankomende verkiezingen op het Europese vasteland, hebben er vele regeringen belang bij dat zij laat een postzegel op die brief plakt. Vervolgens kan men nog minstens twee jaar onderhandelen.

De slotsom zal zijn dat het VK zich bij de EFTA (een samenwerkingsverband tussen Liechtenstein, Noorwegen, IJsland en Zwitserland) vervoegt om zo deel te kunnen blijven uitmaken van de interne markt in het kader van de Europese Economische Ruimte. Zodoende verandert er economisch niet zoveel voor Londen en wordt hun Europese budgettaire factuur een stuk goedkoper. Het interne probleem voor het VK blijft de Schotse kwestie. Bovendien kan men niet uitsluiten dat er nog landen de EU willen verlaten.

6. Schengen

Het vrije verkeer van personen in de Schengen-zone geeft enorme problemen inzake veiligheid omdat de buitengrenzen van een dergelijk gebied ernstig moeten bewaakt worden. Dat laatste is zeker niet het geval en is pijnlijk tot uiting gekomen naar aanleiding van de massieve migratiestroom en het terrorisme. Het is duidelijk dat er teveel landen deel uitmaken van deze zone. Bovendien zou het geen slecht idee zijn om ook bij vertrekkende vluchten en treinen in deze Schengen-zone opnieuw politionele controles in te voeren.

7. Turkije

Dat de EU een peperduur miljardenakkoord negotieert met Turkije om de asielstroom tegen te houden, is aan geen weldenkende burger uit te leggen. De EU moet dus een beroep doen op een niet al te democratisch land om zijn buitengrenzen te bewaken... De populariteit van de Europese gedachte zal bij de burgers pas stijgen als de eurocraten eens eindelijk de moed hebben om heel duidelijk te stellen dat Turkije nooit lid kan worden van de EU. Bovendien moet men zich ook wel eens de vraag stellen waarom dat de EU een douane-unie heeft met dit land?

8. Uitbreidingen

De Europese Unie is te snel en te ondoordacht uitgebreid gedurende de laatste jaren. Deze uitbreidingen waren in de lidstaten zelden het onderwerp van referendums. Mocht de bevolking zich hebben kunnen uitspreken over de vele uitbreidingen, dan hadden we vandaag een werkbaarder Europa gehad met een draagvlak bij de mensen. Naast Turkije kan men zich ook vele vragen stellen bij een verdere uitbreiding van de EU richting het Balkan-gebied.

9. Rusland

In het Oekraïne-dossier heeft de EU zijn hand overspeeld ten aanzien van Rusland. Onze landbouweconomie heeft alleen maar veel schade opgelopen door de niet al te doordachte sancties. Bovendien is Oekraïne geopolitiek van geen waarde voor de EU-burgers.

10. Defensie

De veiligheidssituatie aan de buitengrenzen van de Unie is er de laatste jaren niet op verbeterd. Integendeel de Russische hongersnood, de Syrische kwestie, de Libische chaos en het terrorisme dwingen Europa naar meer middelen voor defensie. Een Europese defensie opstarten zonder de Britten is onbegonnen werk. Zeker op vlak van defensie en 'intelligence' heeft het Europese vasteland er alle belang bij dat er nauwe banden blijven bestaan met de andere kant van het Kanaal.

De Brexit dient op dit vlak ook wel gerelativeerd te worden omdat de Europese verdediging grotendeels een NAVO-aangelegenheid is. Maar voor de eerste keer in de geschiedenis is de kostprijs van de Europese verdediging wel een belangrijk punt geworden in de Amerikaanse race naar het Witte Huis.

Conclusie

Europa zit in een existentiële periode, maar het is zeer de vraag of er de volgende maanden beslissingen gaan genomen worden. Het feit dat de Bondsrepubliek, Frankrijk, Italië, Nederland en anderen naar de stembus moeten, is een rem op het nemen van beslissingen. Zeker tot na de zomer van 2017 kunnen we niet veel beslissingen verwachten van rond Europese vergadertafel.

Deze periode van besluiteloosheid zal de sympathie voor de Europese zaak bij de bevolking zeker verder doen afnemen. Uiteindelijk moet er ernstig worden nagedacht over een mogelijke 'restart' met een beperkt aantal leden, die op sociaal - economisch - budgettair - cultureel vlak met elkaar affiniteit hebben. Want een EU met 27 en zonder het VK gaat nog maar zeer weinig stimulans kunnen geven aan de toekomst van Europa.

Opinie Knack.be 05/08/2016

Wie zal het gat in de EU-begroting dichten na de brexit?

'De uitslag van het Brexit-referendum heeft grote gevolgen voor de Europese begroting. En dus ook voor de Belgische belastingbetaler', zegt prof. Herman Matthijs (UGent en VUB).

Al tientallen jaren is er een politieke discussie over de te hoge Britse bijdrage aan de EU-begroting. Daarom moeten de andere lidstaten een deel van de door de Britten gestorte middelen teruggeven aan 'HM Treasury'. Dit 'rebate'-bedrag is voor 2016 berekend op 5,2 miljard euro. Maar los van dit bedrag betaalt het VK in 2016 een totaal bedrag van 19,8 miljard euro aan de EU-begroting. Dit is 13,92 procent op een totaal van 142,2 miljard. De Belgische bijdrage voor 2016 is begroot op 5,5 miljard euro of 3,86 procent ten aanzien van het totaal.

Op basis van de laatst beschikbare cijfers (2014) kan men becijferen welke landen al dan niet netto betalende zijn aan de EU-begroting of netto-ontvangers. In dat jaar kreeg het Verenigd Koninkrijk 6,9 miljard uit de begroting, maar betaalde toen 14,1 miljard. Zodoende was het een nettobetaler van 7,2 miljard. Ondertussen is er een nieuw besluit in werking getreden, waardoor het VK meer dient te betalen omwille van het minder aantrekkelijke systeem van de 'rebate'. Zodoende zal het netto te betalen bedrag voor het VK oplopen richting 10 miljard euro.

De vraag is: wie gaat na de brexit het tekort dat ontstaat in de EU-begroting financieren? Gaat men besparen op de uitgaven of andere financiers zoeken? Omwille van het feit dat de EU-financiering, op basis van het eigen middelenbesluit, gebaseerd is op het welvaartsniveau van de lidstaten, komt men al snel tot de conclusie dat de rijkere leden dit Brits budgettair deficit zullen moeten bijpassen. De

Belgische schatkist kan zich dus verwachten aan een hogere Europese factuur na een brexit. Ruw geraamd kan dit de Belgische belastingbetaler rond de 400 à 500 miljoen euro per jaar kosten.

Europees Ontwikkelingsfonds

Maar het Verenigd Koninkrijk draagt niet alleen bij tot de EU-begroting. Er is bijvoorbeeld ook het 'Europees Ontwikkelingsfonds' (EOF), een akkoord tussen de lidstaten en de zogenaamde 'ACP' landen (Afrika, Caraïben en Pacific). Momenteel loopt het elfde EOF akkoord tot 2020. Het vastgelegde bedrag voor steun aan die landen is begroot op 26,9 miljard euro. Het VK betaalt hiervan 14,68% of 3,9 miljard euro. Wie gaat dat verschil bijpassen of wordt dat besparen op de uitgaven ?

Europese Investeringsbank

Een derde geldelijk dossier heeft te maken met de 'Europese Investeringsbank' (EIB) te Luxemburg. Deze financiële instelling staat buiten de EU-begroting en komt tussen in belangrijke investeringsprojecten. Op een kapitaal van 243 miljard euro heeft het VK hier een aandeel van 39 miljard of 16 procent. Dat is evenveel als Duitsland, Frankrijk en Italië. Men moet dus wel erkennen dat het mogelijk vertrek van het VK uit de EIB een serieuze aderlating is voor het desbetreffende kapitaal.

Conclusie

Het mogelijk vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie vormt een budgettaire probleem voor de EU-begroting. Daarnaast is het weggaan van de tweede economie uit de EU ook geen positief nieuws. Bovendien is Verenigd Koninkrijk ook de belangrijkste politiek-diplomatieke alsook militaire macht in de huidige groep van 28 EU-leden. Met andere woorden: de brexit is een meer dan een serieuze amputatie op het lichaam van de EU. In nogal wat budgettaire en financiële Europese dossiers spreekt een Brexit zeker niet in het nadeel van het Verenigd Koninkrijk.

Opinie Knack.be 29/06/2016

Brexit laat Verenigd Koninkrijk verdeeld achter, maar ook EU moet aan 'restart' werken

'De EU wordt niet gedragen door de bevolking en de reden is simpel, namelijk: de EU lost niets op en is niet bezig met de problemen van de doorsnee burger', schrijft prof. Herman Matthijs (UGent, VUB) naar aanleiding van de uitslag van het brexit-referendum. 'De EU zal op korte termijn aan een 'restart' moeten werken, maar wie gaat die leiden?'

Het Britse referendum van 23 juni over het lidmaatschap van de Europese Unie haalt zonder enige twijfel de geschiedenisboeken. De eerste verliezers zijn - nog maar eens - de opiniepeilers. Want meer dan 52 procent van de Britse kiezers heeft voor de brexit gestemd met een verschil van meer dan 1,2 miljoen stemmen. Dit is een duidelijke keuze en dit op basis van een democratisch feit.

De afkeer tegen de EU heeft te maken met de vele mislukkingen in deze club van 28, namelijk: de eurocrisis, de lage economische groei, de wanorde met de immigratie en het niet-bewaken van de buitengrenzen, de onmogelijke deal met Turkije, de inmenging en eindeloze administratie vanwege de EU in zowat alles... Daardoor is de EU een moderne versie geworden van 'Jozef II' die op het einde van de 18de eeuw aan de macht was: een eindeloze machinerie van harmonisering leidt in de praktijk naar nivellering en achteruitgang. Een dergelijk project is nooit te verkopen aan de bevolking.

Intern geeft deze uitslag ook problemen, zoals de keuze van Schotland en Noord-Ierland. Deze beide delen van het Verenigd Koninkrijk hebben voor de 'brexit' gestemd. De vraag is nu of de Schotse regering een referendum gaat houden voor de afscheiding? De vorige keer hebben de Schotten tegen een dergelijk separatisme gestemd. Ondertussen heeft de regerende SNP de laatste verkiezingen verloren en de grootste bron van ontvangsten, uit olie en gas, brengt ook al lang niet meer zoveel op als vroeger.

Het Noord-Ierse probleem is van een andere orde. Gaat de verdeelde stemming aldaar leiden tot een einde van het vredesproces? En wat gaat de Ierse republiek nu doen?

Veiligheid

Het VK is de belangrijkste militaire macht in Europa en de belangrijkste pijler voor de Europese veiligheid. Maar dit referendum ging over de EU en de veiligheid is vooral een NATO dossier. Zodoende moeten we ons hierover geen zorgen maken.

Europese Unie

Dit referendum heeft voor een 'leave' gestemd, maar met een 52/48 score blijft het land heel verdeeld achter. David Cameron neemt de juiste keuze en toont zijn verantwoordelijkheidszin door zijn ontslag aan te kondigen als PM. Dat siert hem.

Want laat ons eerlijk zijn, indien men een dergelijk referendum zou houden in andere lidstaten, dan zal de Britse uitslag zeker een vervolg krijgen.

Een Europese Unie met 27 leden is nog even verdeeld als de club mét het VK erbij. De grootste problemen zijn de euro, de economische groei en de Schengen-zone. Hier geldt de belangrijke opmerking dat het VK geen deel is van de euro- en Schengen-zones. Met een economische groei van 2,5 procent in 2015, lag die op de Britse eilanden een stuk hoger dan in de eurozone. Het VK betaalt in 2016 ruim 19,8 miljard euro aan de EU begroting, de 'rebate' reeds afgetrokken, en ontvangt zowat 7 miljard euro terug. Met ander woorden dit land was een belangrijke nettobetaler.

Dagelijkse handel met het Verenigd Koninkrijk

Het VK is een Europese mogendheid. Het land heeft een permanente zetel in de VN-veiligheidsraad, het IMF, de BIS etc.. Met de tweede economie, na Duitsland, in Europa is dit land belangrijk voor de dagelijkse handel. Deze economische relaties moeten dus zeker open blijven.

Over enige weken zien we wel wat de echte gevolgen zullen zijn op economisch en financieel vlak. Maar een dalende koers van het 'Pound' heeft ook voordelen: goedkopere export, meer toerisme en wie weet worden de Britse eilanden nog meer een fiscaal paradijs en dit vlak naast de EU. Waarom zou het belangrijkste Europese goud- en financiële centrum te Londen nu gaan verhuizen naar het continent? Die verhuizing is ook niet gebeurd in 2002 met de invoering van de euro. Trouwens het VK is de poort naar de andere kant van de Atlantische oceaan: de VSA en Canada.

Andere mogelijkheden

Als men artikel 50 van het verdrag betreffende de werking van de EU leest, dan komt men al snel tot de conclusie dat de teksten in de EU-verdragen alles missen ten aanzien van de begrippen effectiviteit, efficiëntie en transparantie. Als het VK daarentegen het vijfde lid van de Europese Vrijhandelsassociatie (EFTA, een samenwerkingsverband tussen Liechtenstein, Noorwegen, IJsland en Zwitserland) wil worden, heeft dit een aantal positieve gevolgen. Vooreerst, via de EFTA komt het VK

in de EER (Europese Economische Ruimte) en zodoende in dezelfde interne markt die wij in de EU kennen. De uitzonderingen zijn dat de EFTA-landen niet meedoen aan het landbouwbeleid, het handelsbeleid, de politieke instellingen van de EU en eventueel de Schengen-zone.

De EFTA heeft daarnaast tientallen FTA (Free Trade Agreements) met niet EU-lidstaten en dat lost het handelsprobleem op. Zo heeft de EFTA reeds een vrijhandelsakkoord met Canada. Deze EFTA landen financieren via hun 'grants' ook de armere EU-lidstaten. Zodoende blijft er hier een intra-Europese solidariteit bestaan. Tevens nemen de EFTA-landen deel aan vele bestaande EU-programma's op het vlak van onder meer onderwijs en onderzoek.

Conclusie

De 23ste juni is historisch, want een lidstaat stapt voor de eerste keer uit de EU. Een conclusie is duidelijk, de EU wordt niet gedragen door de bevolking en de reden is simpel, namelijk: de EU lost niets op en is niet bezig met de problemen van de doorsnee burger.

De EU zal op korte termijn aan een 'restart' moeten werken. Maar wie gaat dat leiden in de club van 27? Een niet werkende EU-Commissie? Bovendien staan Spanje, Frankrijk, Nederland en Duitsland allemaal voor verkiezingen. Ook bij deze kiezers is de EU niet het populairste item.

Een 'restart' kan enkel succesvol verlopen met een kleine groep van landen en dan komen we bij het cruciale 'debacle' van de EU, namelijk: de veel te snelle en ondoordachte uitbreidingen gedurende deze eeuw. Anno 2016 betalen de 15 lidstaten van 1995 nog steeds 92 % van het Europese budget. Alleen al dit feit onderstreept het probleem van de Europese Unie. In ieder geval moet er nu snel een akkoord komen om de economische relaties met het VK open te houden.

Opinie Knack.be 24/06/2016

Herman Matthijs
Hoogleraar Openbare Financiën UGent en VUBrussel
Lid van de Hoge Raad van Financiën